

Türkiye’de Liberalizm: Bir İç Dökme Teşebbüsü

Türkiye’de liberalizmin trajik bir içeriği var. Şöyle ki, aslında çok güçlü bir ideoloji liberalizm. Sosyalizmle birlikte evrensel geçerliliği olan bir siyasi akımla karşı karşıyayız. Fransız Devrimi’ni takip eden süreçten beri dünyanın her yerinde kendisine liberal diyen insan ve partilerle karşılaşırız. Ayrıca önemli düşünürleri var liberalizmin. Liberal literatür ve varsayımlar olmadan iktisat, hukuk, siyaset bilimi ve felsefe alanlarında ilerlemek çok zor. Bu parlak tabloyu Türkiye için yeniden yorumladığımızda karşımıza çıkan manzara ise içler acısı. Türkiye’de liberal olmak, hiç de itibarlı bir siyasi tercihi ifade etmiyor. Uzlaşmaz nitelikte iç çelişkilerle yoluna devam etmeye çalışıyor bu akım. Dahası, kendisini liberal olarak gören kesim ve kişilerin liberalizmin evrensel çoğulculuğunu temsil etme kapasiteleri çok zayıf.

Türkiye’de liberalizmle ilgili ilk sorun, liberal solun kendisini liberal olarak kabul etmemesi hatta liberalleşmeyi utanılacak, ayıp bir şey olarak görmesi. Radikal, Yeni Yüzyıl, Taraf ve Oksijen gazetelerinin içinde yer aldığı okuyucu kitle liberal solun Türk entelektüel dünyasındaki ağırlığını ortaya koyuyor. Ayrıca Birikim dergisi ve İletişim Yayınları gibi güçlü yayın organları da var. Şüphesiz ki Birikim’e yazı yazan veya Radikal okuyan herkese toptancı bir şekilde liberal sol diyemeyiz. Ama özel mülkiyet ve serbest piyasaya açıkça karşı çıkmayan, insan haklarını ve demokrasiyi önemseyen anlayış liberal solun esas mayasını oluşturuyor. Bu noktada ilginç olan husus, bahsi geçen kesimlerin ağırlıklı bir kısmının kendilerini liberal veya liberal sol olarak kabul etmemesi. Liberal solcuların önemli bir kısmı bir zamanlar sosyal demokrat ve sosyalist olan kişiler. Devrim peşinde koşan, sıkılı yumruklarını havaya kaldıran pek çok solcu zamanla liberalleşti. Gazete ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarında, reklam ve yayıncılık sektöründe, kısacası kültür politüğün hâkim olduğu her yerde liberal solu güçlü bir şekilde hissedebiliyoruz. Ancak liberal solcular liberal siyaset felsefesinin sayısız argümanını politik söylemlerinde kullanıyor olmalarına rağmen kendilerini liberal olarak görmüyor. Hatta Tanıl Bora gibi çok bilinen liberal solculara göre bu adlandırma sosyalist ve Kemalistlerin Avrupa Birliği’ni destekleyen sola yaptığı haksız bir yakıştırma. Yani ortada sol içi bir kavga var. Liberal solun soldaki rakipleri bu kesimleri liberalleşmekle itham ediyor. Solun jargonunda ise liberalleşme hala bir hakaret ifadesi. Birine liberal dediğinizde aslında liboş demiş oluyorsunuz. Liboş; kapitalizme hizmet eden ahlaksız ve ilkesiz insanların soldaki ortak adı.

Liberal solcular kendilerini liberal kabul etmeyince geriye sadece sağ kalıyor. Türkiye’de liberalizm önemli ölçüde sağ içi bir kamp. Besim Tibuk’tan Atilla Yayla’ya, Liberal Demokrat

Parti'den Liberal Düşünce Topluluğu'na kadar liberal sıfatını gururla kullanan pek çok kesim ve kişi aslında eşitsizliği savunan muhafazakârlardan oluşuyor. Muhafazakârın İngilizce bilenine liberal denilmekte.

Liberal kavramının sağın tekelinde olmasının bir dizi ideolojik, politik ve insani soruna yol açtığı ise açıkça ortada. Öncelikle eksik bir liberalizm temsiliyle karşı karşıya kalıyor Türk kamuoyu. Liberallerin zihninde Hayek var ama Rawls yok. Sosyal adalet ve tanınma siyasetine dair geniş literatür göz ardı ediliyor. Sağ liberaller liberalizmi kapitalizm savunuculuğu ve neo-liberalizme indirgemiş durumdalar.

İkinci mesele liberal düşüncenin dine bakışıyla bizdeki hâkim liberalizm yorumunun din ve laiklik gibi hususları değerlendirme biçimi arasındaki zıtlıktan kaynaklanıyor. Liberalizm tarih boyunca hep dinî hoşgörü ile din ve vicdan özgürlüğünü savundu. Ama aynı zamanda Batılı toplumların sekülerleşme ve aydınlanma süreçlerinde ciddi bir liberal katkı var. Kilisenin geriletilmesi ve laik devlet düzeninin kiliseye karşı inşası burjuva sınıfının en büyük başarılarından biri. Bu nedenle liberalizm hemen her zaman dine karşı güçlü bir radikalizm potansiyelini içinde barındırdı. Ama biz de durum öyle değil. Türk liberalleri Kemalistlerin dindarlara yönelik laikçi baskısına içtenlikle karşı çıktılar. Ancak Türkiye gibi toplumlarda sadece devletin değil, dinin de birey özgürlüğü önünde ciddi bir engel oluşturabileceği olasılığıyla yüzleşmediler. Liberaller de ciddi bir din eleştirisi yok. İslam'ın ruhban sınıfı, özgürlük karşıtı popüler dinî pratikler ve Diyanet gibi resmî din kurumları da eleştirilmiyor. Oysa Türkiye'nin yakın tarihindeki tartışmalar bakımından kamusal alanın siyasi iktidar tarafından İslamlaştırıldığına yönelik ciddi bir yakınma var. Pek çok muhalif vatandaş yaşam tarzlarına müdahale edildiğini söylüyor. Sağ liberaller ise bu konuda suskunluklarını korumakta.

Son olarak sağ liberalizm-siyasi iktidar ilişkisine değinmek gerekiyor. Sağ liberaller de gündelik siyaset bakımından baskın konumda olan unsur liberalizm değil sağ. Bu nedenle AKP örneğinde görüldüğü üzere iktidarda güçlü bir sağ parti olunca liberaller hükümete yaklaşıyor. Liberal Düşünce Topluluğu'nun siyasi iktidarın fikir organı gibi çalıştığına yönelik ciddi bir kanaat var kamuoyunda. Sağ liberaller AKP'nin organik aydını. Hükümeti eleştirmekten özenle kaçındıkları gibi, pek çok noktada siyasi iktidarının söylemini yeniden üretiyorlar. Liberal siyaset felsefesinin nirengi noktaları insan hakları ve anayasa olmasına rağmen AKP iktidarına bu alanlardan gelen eleştirileri görmezden geliyor Türk liberalleri. İktidar karşısında özgürlük

savunusu sağ liberalizmin asli bir unsuru değil. Kemalist rejimin okmesiyle birlikte liberallerin çoğu özüne, yani muhafazakrlığa geri döndü. Devlet eleştirisi yerini devlet savunusuna bıraktı. Türk Hava Kurumu'nun kurban derisi toplama tekeline mülkiyet hakkına müdahale olarak gören incelikli liberalizm yok artık. Hemen tüm sağ liberaller Türk tipi başkanlık sistemini savunuyor. Hatta Yayla'nın son açıklamaları bağlamında demokrasiyi kaldırıp anayasal monarşiye geçelim diyenler bile var. Tabii bu durum liberalizmdeki liberal demokrat bilinci ciddi lde aşındırmakta.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz: Sol liberalizm düşün hayatında hala çok güçlü. Ama bu kesimler liberal olduklarını veya liberalizmden ciddi lde etkilendiklerini kabul etmiyor. Kendisini liberal olarak gören kesimler ise aslında muhafazakr. Onların zihnindeki dünyada bireycilik ve özgürlük değil, neo-liberal bir kapitalizm ve mevcut iktidar partisi güçlü.

Armađan ztrk, "Türkiye'de Liberalizm: Bir İ Dökme Teşebbüsü"

<https://www.fikirtepedi.com/siyaset/turkiyede-liberalizm-bir-ic-dokme-tesebbusu/>

(Yayın Tarihi: 7 Haziran 2024).